

รายงานการเดินทางไปราชการ ณ อินโดนีเซีย

1. **ชื่อโครงการ** การประชุมเชิงปฏิบัติการของยูเนสโก เรื่อง “ซากเรืออัปปางในสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – ภัยคุกคามจากมลพิษทางทะเลและการลักลอบกู้ซากเรือ”
2. **วัตถุประสงค์** มหาสมุทรทั่วโลกเป็นมีซากเรือที่จมอยู่ประมาณ 3 ล้านลำ โดยกว่า 8,500 ลำในจำนวนนี้ถือเป็น 'ซากเรือที่อาจก่อให้เกิดมลพิษ' (Potentially Polluted Wreck; PPW) โดยส่วนใหญ่เป็นซากเรือที่เป็นผลจากสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงแห่งเดียวประเมินกันว่าซากเรือจมคิดเป็นน้ำหนักมากกว่า 2 ล้านตัน โดยเป็นซากเรืออัปปางสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง 500 ลำ โดย 100 ลำเป็นเรือบรรทุกน้ำมัน ซากเรือเหล่านี้กำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากการปล้นสะดมและการแสวงประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซากเรือเหล่านี้เต็มไปด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ยังไม่ระเบิด ซึ่งกำลังเสื่อมโทรมลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การคาดการณ์ระบุว่ามลพิษทางทะเลจากเรือที่จมเหล่านี้จะถึงจุดสูงสุดภายในทศวรรษหน้า (2030s) โดยการรั่วไหลก่อให้เกิดภัยคุกคามที่สำคัญต่อผู้คน เศรษฐกิจ สัตว์ป่า และระบบนิเวศ ด้วยเหตุนี้ ยูเนสโกตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วน จึงเสนอจัดการประชุมกับรัฐชายฝั่ง (coastal states) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อแก้ไขข้อกังวลเหล่านี้ภายใต้กรอบของตามอนุสัญญาองค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมใต้น้ำ ค.ศ. 2001 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติข้อ 14 (SDG14) และทศวรรษแห่งวิทยาศาสตร์มหาสมุทรแห่งสหประชาชาติ (UN Decade of Ocean Science)

การประชุมมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้แก่หน่วยงานในภูมิภาคผู้มีส่วนรับผิดชอบ ประเมินผลกระทบจากมรดกเหล่านี้และกิจกรรมต่าง ๆ จัดให้มีการอภิปรายระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนระดับชาติ และสร้างฉันทามติร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินการที่สำคัญในการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมทางทะเล โดยพิจารณาจากกรอบการทำงานระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาฯ ค.ศ. 2001 และ SDGs

3. **กำหนดเวลา** 6-7 ธันวาคม 2566
4. **สถานที่** โรงแรมแกรนด์เกอแม็ง นครจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
5. **หน่วยงานผู้จัดงาน** ยูเนสโก จาการ์ตา
6. **หน่วยงานสนับสนุน** -
7. **กิจกรรม** การประชุมเชิงปฏิบัติการของยูเนสโก เรื่อง “ซากเรืออัปปางในสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – ภัยคุกคามจากมลพิษทางทะเลและการลักลอบกู้ซากเรือ” เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ของยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมใต้น้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดขึ้นเพื่อให้เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้พบปะพูดคุยหาหรือ และนำเสนอความก้าวหน้าและสถานะการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมใต้น้ำและการศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมจากซากเรืออัปปางเหล่านี้ โดยในกิจกรรมการประชุมสัมมนาแบ่งออกเป็น 6 วาระ 2 วัน ประกอบด้วย

วันที่ 1 (6 ธันวาคม 2566)

วาระที่ 1 ภัยคุกคามจากมนุษย์และผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อชาวเรือรบ – ปัญหาและความท้าทาย ดำเนินการสัมมนาโดย ฮันส์ ฟอน ทิลเบอร์ก องค์การบริหารมหาสมุทรและบรรยากาศแห่งชาติ (NOAA) ประกอบด้วยหัวข้อย่อย 2 หัวข้อคือ

- 1) การนำเสนอรายประเทศ (country presentation) ประกอบด้วย
 - ก. อินโดนีเซีย โดย เนีย นาสุล ฮาซานาห์ รีดวาน, นักวิทยาศาสตร์วิจัยโบราณคดีทางทะเล กระทรวงกิจการทางทะเลและประมง
 - ข. ฟิลิปปินส์ โดย บ็อบบี้ โอริลลานดา, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฟิลิปปินส์
 - ค. มาเลเซีย โดย รูไซรี อารีปี, กรมมรดกแห่งชาติ
- 2) ผลกระทบจากการกอบขากเรือที่ผิดกฎหมายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล - กรณีเรือหลวงพริ้นซ์ออฟเวลส์ และเรือหลวงรีพัลส์ โดย แฮร์เรียต รัชตัน, ผู้จัดการสิ่งแวดล้อมขากเรืออับปาง หน่วยปฏิบัติการกู้ภัยและทางทะเล กระทรวงกลาโหมสหราชอาณาจักร

วาระที่ 2 ระบบกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองขากเรืออับปางที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ดำเนินการสัมมนาโดย บ็อบบี้ โอริลลานดา - พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฟิลิปปินส์

- 1) การอนุรักษ์ขากเรืออับปางในสงครามโลกครั้งที่สอง: มุมมองทางกฎหมาย (อริปไตย อนุสรณ์สงคราม ฯลฯ) โดย เครก ฟอเรสต์ - มหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์
- 2) กรณีศึกษาทางกฎหมาย: ยุทธนาวีแอตแลนติกและโบราณคดีเกี่ยวกับเรือบรรทุกน้ำมันอับปาง โดย โอลิเว่ วาร์เมอร์ - มูลนิธิโอเชียน (The Ocean Foundation)
- 3) การปกป้องแหล่งโบราณคดีใต้น้ำภายใต้กรอบของอนุสัญญาองค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมใต้น้ำ ค.ศ. 2001 แล้วเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติข้อ 14 (SDG14) โดย ซิอีโระ นิชิกาวา - ยูเนสโก

วาระที่ 3 การนำเสนอรายประเทศ (country presentation) (ต่อ) ประกอบด้วย

- ก. กัมพูชา โดย วันนา ลี - กระทรวงวัฒนธรรมและวิจิตรศิลป์
- ข. ไทย โดย นายวงศกร ระโหฐาน - กองโบราณคดีใต้น้ำ กรมศิลปากร
- ค. ติมอร์ตะวันออก
- ง. เวียดนาม โดย ดร.เหงียน อันห์ ถ้ว - มหาวิทยาลัยวัฒนธรรมฮานอย

วาระที่ 4 ความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างประเทศในการต่อสู้กับภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากซากเรืออับปางในช่วงสงครามโลก ดำเนินการสัมมนาโดย โดย แฮร์เรียต รัชตัน - ผู้จัดการสิ่งแวดล้อมซากเรืออับปาง หน่วยปฏิบัติการกู้ภัยและทางทะเล กระทรวงกลาโหมสหราชอาณาจักร ประกอบด้วย

1) ซากเรืออับปางในทะเลเหนือ - มรดกพิชของสงคราม

โดย สเวน ฟาน เฮลสท์ - สถาบันทางทะเลเฟลมมิช ประเทศเบลเยียม

2) การทำแผนที่และแผนผังแหล่งเรือจมในสงครามโลกครั้งที่สอง (กรณีศึกษาในเอเชียและแปซิฟิก)

โดย ฮันส์ ฟอน ทิลเบิร์ก - องค์การบริหารมหาสมุทรและบรรยากาศแห่งชาติ (NOAA) และ

ยูมิโกะ นากานิชิ - แผนกคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม คณะกรรมการการศึกษาประจำจังหวัดโอซาก้า

3) มลพิษจากซากเรืออับปางในสงครามโลกครั้งที่สองในมหาสมุทรแปซิฟิก: บทเรียนที่ได้รับและทิศทางในอนาคต

โดย แมตต์ คาร์เตอร์ - ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย มูลนิธิโครงการเมเจอร์ และ

สจิวต เลเธอร์ - เวฟส์กรุ๊ปส์ (Waves Group)

ตอบข้อซักถามและจบการสัมมนาวันที่ 1

วันที่ 2 (7 ธันวาคม 2566)

วาระที่ 5 ความจำเป็นในการทำงานร่วมกันเพื่อจัดการกับภัยคุกคามมลพิษทางทะเลที่อาจเกิดขึ้น - โครงการริเริ่มระดับโลกและระดับภูมิภาค ดำเนินการสัมมนาโดย เครก ฟอเรสต์ มหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์ ประกอบด้วย 3 หัวข้อ คือ

1) วิธีการประเมินซากเรือที่อาจก่อให้เกิดมลพิษ: สู่แนวทางที่เป็นมาตรฐาน

โดย เจสัน เพียร์ส - มาเรียนาการ์เดียน

2) การพัฒนาความคิดริเริ่มระดับโลกและมาตรฐานสำหรับการประเมินและการบรรเทาผลกระทบที่เกินจากซากเรืออับปางในสงครามโลกครั้งที่สอง

โดย สจิวต เลเธอร์ - เวฟส์กรุ๊ปส์ (Waves Group)

3) การอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการและความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นกิจกรรมแบ่งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับซากเรืออับปางจากสงคราม ข้อมูลการติดต่อ และความเป็นไปได้ในการดำเนินการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดต่อสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการเสื่อมสภาพของซากเรือเหล่านี้

วาระที่ 6 ร่างแผนงาน/ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในอนาคต (ร่างข้อเสนอแนะดังเอกสารแนบ)

ตอบข้อซักถามจบการสัมมนาวันที่ 2

กิจกรรมทัศนศึกษา ผู้จัดประชุมพาผู้เข้าร่วมการประชุมสัมมนาไปทัศนศึกษา ณ พิพิธภัณฑ์และหน่วยงานต่าง ๆ ด้านมรดกวัฒนธรรมได้นำของประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย

- 1) พิพิธภัณฑ์การเดินเรือแห่งอินโดนีเซีย พิพิธภัณฑ์การเดินเรือตั้งอยู่ในพื้นที่ท่าเรือ Tanjung Priok ทางตอนเหนือของจาการ์ตา ภายในนิทรรศการจัดแสดงภาพถ่ายท่าเรือและกิจการทางทะเลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2393 ถึง พ.ศ. 2561 ห้องนี้ออกแบบเหมือนเขาวงกต จัดแสดงเรือขนาดเล็กตั้งแต่แบบดั้งเดิมจนถึงสมัยใหม่ ตลอดจนปั้นจั่นขนาดเล็ก อุปกรณ์นำทาง แผนที่เส้นทางการค้าของอินโดนีเซีย อุปกรณ์รักษาความปลอดภัยทางทะเล และเครื่องจักรของ นอกจากนี้ ยังมีห้องขนาดใหญ่สองห้อง โดยห้องหนึ่งทำหน้าที่เป็นห้องประชุม และอีกห้องมีไว้สำหรับการนำเสนอ ภาพและเสียงที่บรรยายถึงสภาพทางประวัติศาสตร์ของท่าเรือ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้บริการตั้งแต่วันอังคารถึงวันศุกร์ เวลา 09:00-16:00 น. และวันเสาร์ถึงวันจันทร์ เวลา 09:00-17:00 น. ปิดทำการในวันจันทร์และวันหยุดนักขัตฤกษ์
- 2) กระทรวงกิจการทางทะเลและประมง ภายในมีการจัดแสดงนิทรรศการมรดกทางทะเลโดยจัดแสดงโบราณวัตถุจากแหล่งเรือจมสำคัญ 3 แหล่ง ในประเทศอินโดนีเซีย คือ 1) แหล่งเรือจมเบลิตุง สมัยพุทธศตวรรษที่ 14 ซึ่งค้นในน่านน้ำบางกา-เบลิตุง เชื่อกันว่าสินค้าเหล่านี้เคยเหล่านี้ได้เดินทางไปยังตลาดตะวันออกกลางและคาบสมุทรเอเชียใต้ 2) แหล่งเรือจมซีเรบอน สมัยพุทธศตวรรษที่ 15 พบที่ทะเลชาวทางเหนือของซีเรบอน ประกอบด้วยสินค้าประเภทต่างๆ เช่น เซรามิกจีน งานแก้ว อัญมณีจากตะวันออกกลาง และโบราณวัตถุอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เชื่อว่าเรือซีเรบอนกำลังเดินทางไปยังเกาะชวาก่อนจะอัปปางลง และ 3) แหล่งเรือบัวยาเรียว อายุสมัยพุทธศตวรรษที่ 16-17 พบที่เกาะบัวยาเรียว สินค้าประกอบด้วย เซรามิกจีน งานแก้ว อัญมณีจากตะวันออกกลาง และสินค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เชื่อว่าเรือลำนี้อัปปางลงขณะเดินทางออกจากเกาะสุมาตรา

8. คณะผู้แทนไทย	1. นายวงศกร ระโหฐาน	นักโบราณคดีชำนาญการ กลุ่มวิชาการโบราณคดีใต้น้ำ กองโบราณคดีใต้น้ำ
	2. นาวาเอก ณรงค์ นุสุวรรณ	ผู้บังคับการกรมรบพิเศษ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือ กองเรือยุทธการ กองทัพเรือ (ไม่สามารถเข้าประชุมได้)

สรุปสาระของกิจกรรม

การประชุมเชิงปฏิบัติการของยูเนสโก เรื่อง “ซากเรืออัปปางในสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – ภัยคุกคามจากมลพิษทางทะเลและการลักลอบกู้ซากเรือ” เป็นหนึ่งในความตั้งใจขององค์การยูเนสโกในการร่วมมือกับปัญหาสำคัญที่เป็นข้อกังวลของผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยว่านอกเหนือจากคุณค่าและความสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมใต้น้ำทั้งในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้ว ยังมีสิ่งหนึ่งที่ผู้คนยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญเท่าที่ควร นั่นคือ มลพิษที่ปลดปล่อยออกมาจากซากเรือเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรือรบที่อัปปางจากการสู้รบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2

ตลอดระยะเวลา 2 วันในการสัมมนาครั้งนี้ มีการนำเสนอจากผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมทางทะเลทั้งจากองค์กรภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ถึงภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากมลภาวะที่รั่วไหลออกจากซากเรืออัปปางสมัยสงคราม ทั้งยังนำเสนอแนวทางในการศึกษาและเก็บข้อมูลเพื่อประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่นการ นำสัตว์ทะเลประเภทหอยไปเลี้ยงไว้รอบบริเวณซากเรือ แล้วนำขึ้นมาศึกษาสารตกค้างที่หอยเหล่านั้นบริโภคเข้าไปสะสมในตัวของมัน เพื่อประเมินอัตราการรั่วไหลของมลภาวะ เช่น โลหะหนัก ที่เอ็นที เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังเปิดเวทีให้ตัวแทนจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้นำเสนอความสถานะและความก้าวหน้าเกี่ยวกับการสำรวจและศึกษาวิจัยซากเรือจมสมัยสงครามโลกและการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในประเด็นเหล่านี้ ซึ่งผู้เขียนพบว่าทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้เท่าที่ควร

ท้ายที่สุด ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับซากเรือจมรวมทั้งติดต่อการประสานงานในด้านความร่วมมือในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากกิจกรรม

ในความเห็นของผู้เขียน การประชุมเชิงปฏิบัติการของยูเนสโก เรื่อง “ซากเรืออัปปางในสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – ภัยคุกคามจากมลพิษทางทะเลและการลักลอบกู้ซากเรือ” ในครั้งนี้ได้เปิดมุมมองใหม่ให้กับผู้เขียนอย่างมาก ในแง่ที่มรดกทางวัฒนธรรมใต้น้ำนอกจากจะให้ประโยชน์ในแง่ของความรู้และเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวดำน้ำ แต่หากไม่ได้รับการศึกษาประเมินรวมถึงหามาตรการบรรเทาความเสื่อมสภาพที่อาจเกิดขึ้น มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ก็อาจส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและอาจส่งผลร้ายต่อลูกหลานในอนาคตด้วยเช่นกัน

ผู้สรุปผลการเดินทางไปราชการ

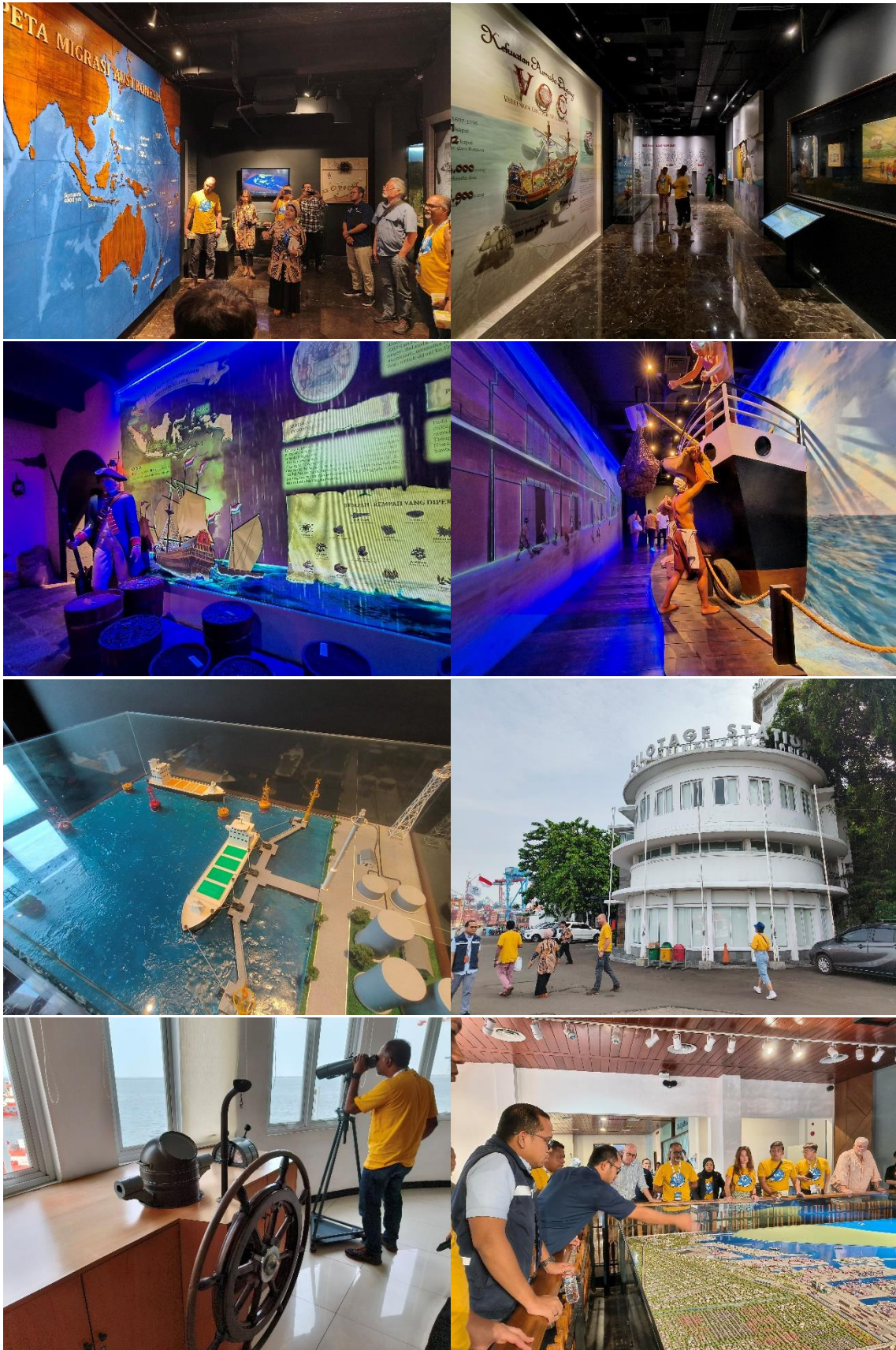
(นายวงศกร ระโหฐาน)

นักโบราณคดีชำนาญการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการของยูเนสโก เรื่อง “ซากเรืออัปปางในสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – ภัยคุกคามจากมลพิษทางทะเลและการลักลอบกู้ซากเรือ”

ทัศนศึกษา ณ พิพิธภัณฑ์การเดินเรือแห่งอินโดนีเซีย

ทัศนศึกษา ณ กระทรวงกิจการทางทะเลและประมง

